

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Natura 2000 Ontwikkelopgave De Wieden

Tussentijds advies over het milieueffectrapport

21 november 2018 / projectnummer: 3286

1. Oordeel over het milieueffectrapport (tussentijds advies)

De provincie Overijssel wil een omvangrijk pakket aan maatregelen nemen om de natuur in het beschermde natuurgebied De Wieden te herstellen. De meeste maatregelen zijn een uitvloeisel van een nationaal programma¹ dat herstel en behoud van kwetsbare natuur combineert met het realiseren van nieuwe kansen voor de economie. De overige maatregelen zijn nodig om provinciale natuurdoelen te halen.

Om de gevolgen van deze maatregelen voor de omgeving te onderzoeken, wordt een MER opgesteld. De provincie heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage² gevraagd om een tussentijdse toets uit te voeren op de milieu-informatie die tot nog toe beschikbaar is. Hierna zal de provincie een definitief MER opstellen.³ Daarover zal zij aan de Commissie een eindadvies vragen. Hieronder volgt het oordeel van de Commissie over het voorlopige MER.

Wat laat het voorlopige MER zien?

Het voorlopige MER geeft op hoofdlijnen een beeld van de bestaande situatie in De Wieden. In de huidige trend komt het gebied steeds hoger in het landschap te liggen, omdat ontwatering de nabijgelegen landbouwpolders laat dalen, terwijl veengroei en ophoping van organisch materiaal juist voor ophoging van het natuurgebied zorgt. Dit vraagt op termijn meer inspanning om de natte natuur voldoende nat te houden.

Het maakt ook duidelijk welke onderwerpen, zoals een beschouwing over haalbaarheid van doelen en onzekerheden, pas in het definitieve MER worden uitgewerkt.

Wat vindt de Commissie van het voorlopige MER?

De Commissie constateert dat het MER dat nu voorligt al veel informatie bevat. Het geeft duidelijk aan met welke condities de natuur in het gebied op dit moment te maken heeft, zoals waterpeilen, grondwaterkwaliteit en reliëf. Ook geeft het aan hoe complex het is om de beoogde, zeer kwetsbare natuur te ontwikkelen, waarbij overzichtelijk de kansen en bedreigingen zijn weergegeven. De Commissie vindt het positief dat belanghebbenden worden betrokken bij het bepalen van kansrijke locaties, rekening houdend met landschappelijke overwegingen.

¹ Programma aanpak stikstofdepositie. Stikstofdepositie is schadelijk voor bepaalde soorten natuur, en veel beschermde natuur is daarvoor zeer gevoelig. In de huidige situatie ondervindt deze beschermde natuur al veel schade. Met het Programma Aanpak Stikstof (PAS) wordt geprobeerd om economische ontwikkeling die stikstof uitstoot en het behoud en herstel van deze natuur in balans te brengen.

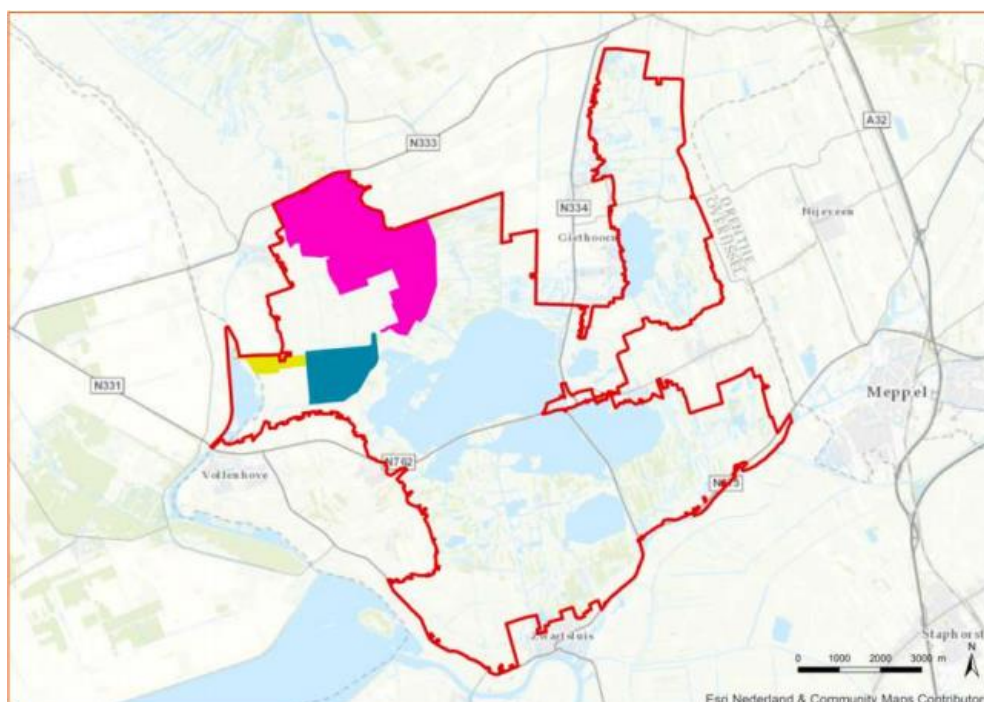
² De samenstelling en werkwijze van de werkgroep van de Commissie m.e.r. en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, via de link [3286](#) of door dit nummer op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

³ Het Plan-MER De Wieden, Arcadis, 27 augustus 2018, is dus geen definitief plan-MER maar "een groeidocument dat doorgroeit tot een gecombineerd plan-/project-MER." Zie blz. 8 van het plan-MER. In het advies zal de Commissie daarom spreken van het 'voorlopige MER'.

Toch meent de Commissie dat op een aantal punten nog niet duidelijk is of de gewenste natuurdoelstellingen worden behaald. De Commissie vindt daarom dat nog de volgende extra informatie nodig is:

- Een onderzoek naar de dikte en weerstand van de deklaag op plekken waar petgaten⁴ worden aangebracht. Als deze wordt doorgraven, zal meer wegzijging naar aangrenzende lager gelegen landbouwgronden plaatsvinden.
- Een beschouwing van het nieuwe landschap dat met de petgaten wordt gecreëerd. Ga ook in op de effecten op landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden, als wordt gegraven op plekken waar nog niet eerder petgaten waren.
- Een analyse van de gevolgen van klimaatverandering voor het behalen van de natuurdoelstellingen in het gebied. Zo kan natte natuur schade ondervinden van langdurige droogte en de aanvoer van gebiedsvreemd water.
- Een nadere analyse van de oppervlakte- en grondwaterkwaliteit van het gebied die noodzakelijk is voor de ontwikkeling van daarvoor gevoelige vochtige schraalgraslanden en verlandingsvegetaties. Uit het voorlopige MER blijkt overigens dat deze analyse ook beoogd is.
- Een nadere beschouwing van de oorzaak van het verdwijnen van de grote vuurvliinder in De Wieden, om na te gaan hoe de juiste voorwaarden kunnen worden gecreëerd voor de terugkeer van deze soort in het gebied.

De Commissie adviseert om de hiervoor genoemde punten mee te nemen in de verdere uitwerking van het MER. In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe.

Figuur 1: Natura 2000-gebied De Wieden (rode contour) en de drie projectgebieden Muggenbeet (roze), Verbinding Wieden-Vollenhovermeer (geel) en Duinweg-Leeuwte (blauw). Bron: het voorlopige MER.

⁴ Een petgat is een langgerekte veenput in een veengebied, die is ontstaan door het uitbaggeren van veen.

Waarom m.e.r. en advies door de Commissie?

Onderdeel van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) zijn natuurherstelmaatregelen. Naast deze maatregelen zijn nog andere maatregelen om natuurdoelen in het gebied De Wieden te behalen (niet-PAS-maatregelen van de provincie).

Om de maatregelen te realiseren moet een inrichtingsplan en een provinciaal inpassingsplan worden opgesteld. Bovendien zijn mogelijk ontgrondingsvergunningen nodig. Omdat het inpassingsplan ontgrondingen en een functiewijziging van landbouw naar natuur mogelijk maakt, moet een plan-MER worden opgesteld. Er moet ook een project-MER worden opgesteld vanwege de ontgrondingen. Daarom heeft de provincie ervoor gekozen om een gecombineerd plan-/project-MER te maken. De provincie is zowel initiatiefnemer als bevoegd gezag voor het opstellen van het MER. Zij heeft de Commissie gevraagd om een tussentijdse toets uit te voeren op de milieu-informatie die tot nog toe beschikbaar is.

2. Toelichting op het oordeel

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel met betrekking tot het bovenstaande toe, en gaat zij ook op enkele andere punten nader in. Zij doet onder meer aanbevelingen voor de uitwerking van het MER.

2.1 Locatiekeuze petgaten

Onderdeel van het project is om in de bestaande natuur petgaten te graven om de successie van water naar land weer op gang te brengen. Uitgangspunt van het project is dat bij de locaties voor petgaten geen sterke wegzijging naar aangrenzende diepe polders plaatsvindt (uitgangspunt 11). Bij het graven van petgaten kan echter de deklaag worden doorgraven. Dit betekent dat meer wegzijging plaatsvindt naar aangrenzende lager gelegen landbouwgronden. Voordat locaties voor de petgaten worden gekozen, zal duidelijk moeten zijn waar dit risico op extra wegzijging bestaat of hoe dit wordt voorkomen.

Voor de gewenste vegetatieontwikkeling door successie is het noodzakelijk dat de daarvoor benodigde abiotische omstandigheden aanwezig zijn. Zonder mesotrofe, basenrijke waterkwaliteit⁵ in het gebied treedt de gewenste verlanding niet op. Uit het voorlopige MER blijkt niet in hoeverre deze omstandigheden in de zoekgebieden van petgaten kunnen worden bereikt.

De Commissie adviseert om in de uitwerking van het MER zowel de dikte en de weerstand van de deklaag als de abiotische eisen aan verlanding te betrekken bij de keuze voor de locatie van herstel of het creëren van petgaten.

2.2 Landschap en cultuurhistorie

Petgaten zijn ontstaan door het uitbaggeren van veen. Het uitgebaggerde veen werd te drogen gelegd op tussen de petgaten gelegen, smalle repen land (legakkers). Dit landschap van

⁵ Zie hiervoor verder in paragraaf 2.3 van het advies.

legakkers en petgaten is in de loop der tijd veranderd. Waar vroeger petgaten waren, zijn grote delen van het gebied land geworden, oftewel 'verland'. Op andere plekken zijn juist grote plassen ontstaan, omdat door golfslag legakkers zijn weggeslagen.

Nieuw landschap

Eén van de doelen van het project is om 90 hectare aan petgaten te graven. Hierdoor kan het bestaande landschap ingrijpend worden aangepast. Het voorlopige MER bevat nog geen ontwerp van de inrichting van het nieuw te vormen landschap. De keuze voor petgaten impliceert dat een landschap wordt beoogd dat ooit heeft bestaan. Tegelijkertijd geeft het MER aan dat het nieuwe verlandingsproces geen reproductie hoeft te zijn van het verlandingsproces, zoals in het verleden in De Wieden heeft plaatsgevonden. Om te voorkomen dat een onafhankelijk nieuw landschap van petgaten, plassen en meertjes ontstaat, is het van belang om rekening te houden met landschappelijke waarden, zoals het middeleeuwse verkavelingspatroon in een deel van Muggenbeet.

De Commissie adviseert om in de uitwerking van het MER een helder beeld te schetsen van het nieuwe landschap dat met de petgaten wordt gecreëerd.

Effecten

Het voorlopige MER geeft aan dat petgaten voor het gebied Muggenbeet grotendeels een gebiedsvreemde structuur zijn.⁶ Uit een mondelinge toelichting van de provincie op 13 november 2018 heeft de Commissie begrepen dat niet wordt beoogd om te graven op plekken waar nog geen petgaten waren.

Mocht toch worden gegraven op plekken waar ze zich nog niet eerder bevonden, adviseert de Commissie om in de uitwerking van het MER in te gaan op de effecten daarvan op landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden in het gebied.

2.3 Waterkwaliteit

In het voorlopige MER ontbreekt nog een nadere analyse van de waterkwaliteit in het gebied. Voor de nieuwe, vochtige, kwetsbare natuur is de juiste nutriëntenhuishouding in de wortelzone van essentieel belang. Het gaat hierbij zowel om 10 hectare blauwgrasland in deelgebied Muggenbeet, als om de verlandingsvegetatie die in de petgaten wordt gerealiseerd. Dit wordt in het MER erkend, maar onduidelijk is hoe dit wordt opgelost.

Daar komt bij dat met name Muggenbeet relatief hoog in het landschap ligt, omringd door polders, waardoor wegzijging plaatsvindt. De uitdaging is om hier het gehele jaar voldoende hoogwaardige wateraanvoer en daarmee grondwater in de wortelzone van de graslanden te houden.

De Commissie adviseert om in de uitwerking van het MER de waterkwaliteit in het gebied nader te analyseren, zodat maatregelen waarmee de benodigde waterkwaliteit kan worden bereikt, in beeld komen.

⁶ Zie het voorlopige MER, blz. 76-79.

2.4 Autonome ontwikkelingen

Eerder adviseerde de Commissie om in het MER in te gaan op trends die losstaan van specifieke besluitvorming, zoals de gevolgen van de klimaatverandering en de veenbodemdaling. In het voorlopige MER is gekeken naar de mogelijkheden van klimaatmitigatie. Het gaat echter nog niet in op de effecten van extreem weer als risico op het doelbereik. De verwachting bestaat dat Nederland in de toekomst te maken krijgt met periodes van zowel hevige neerslag als langdurige droogte. Ook kan de watertemperatuur geleidelijk stijgen. Het MER kan helpen om inzicht te geven wat de effecten van deze verandering van het klimaat betekent voor het behalen van de natuurdoelstellingen in het gebied.

Gelet hierop heeft de Commissie bij de provincie nagevraagd hoe de afgelopen zomer in het gebied met de droogte is omgegaan. De provincie heeft laten weten dat water is ingelaten via gemaal Stroink en de stuw bij Beukers. De inlaat van voedselrijker water uit de IJssel via stuw Beukers (enkele dagen) is uitzonderlijk en heeft gevolgen gehad voor de waterkwaliteit. De waterinlaat is duidelijk terug te zien in de meetreeksen in diverse peilbuizen verdeeld over het gebied.

Volgens de provincie is in het gebied weinig droogteschade te zien, omdat het voor het grootste deel zeer nat is en in de zomer ook nat is gebleven. Op de hogere delen is verdroging waargenomen, maar dit heeft, voor zover dat nu bepaald kan worden, niet tot blijvende schade geleid. De praktijk leert echter dat schade aan natuur als gevolg van een achteruitgang in de waterkwaliteit pas in latere groeiseizoenen zichtbaar wordt.

De Commissie adviseert om in de uitwerking van het MER een beschouwing te geven van de effecten van extreem weer op het doelbereik. Maak hierbij gebruik van beschikbare informatie over de gevolgen voor de natuur van eerdere periodes van extreem weer (natte periodes en periodes van droogte).

2.5 Grote vuurvlieder

Een van de doelen van het project is om de grote vuurvlieder (ondersoort batava) weer in De Wieden terug te brengen, onder andere door een verbindingszone in Muggenbeet aan te leggen. Uit het voorlopige MER blijkt dat het opbouwen van een levenskrachtige populatie in De Wieden een ambitieuze opgave is. De Weerribben (en de aansluitende Friese veenmoerassen) en niet De Wieden zijn al decennialang het centrum van de verspreiding van de soort. In de afgelopen twintig jaar is de soort zelfs niet of nauwelijks meer in De Wieden gesignaleerd.⁷ In tabel 6 van het voorlopige MER worden enkele mogelijke oorzaken van de verdwijning genoemd, zoals intensief maaibeheer en landgebruik, maar ook langdurige winterinundaties. Aanleg van een verbinding suggereert dat ook isolatie een probleem is. Zonder nadere analyse van de mogelijke oorzaken van het vrijwel afwezig zijn van de soort bestaat het risico dat het terugbrengen van verlandingsvegetaties met waterzuring en nectarplanten als kattenstaart en kale jonker niet voldoende is om de soort terug te brengen. Per slot van rekening is dit biotoop met de genoemde soorten nu ook in De Wieden aanwezig.

⁷ Zie bijvoorbeeld www.waarnemingen.nl.

De Commissie adviseert om in de uitwerking van het MER nader te onderzoeken waarom de grote vuurvliinder al geruime tijd in De Wieden vrijwel afwezig is, om na te gaan hoe optimale condities voor de soort kunnen worden gecreëerd.

BIJLAGE 1: Projectgegevens tussentijds advies

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt welke onderwerpen naar zijn mening in het definitieve MER nog moeten worden uitgewerkt. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

drs. Gert Dekker

mr.dr.s. Gijs Hoevenaars (secretaris)

drs. Sjef Jansen

mr. Tom Smit (voorzitter)

Besluiten waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Inpassingsplan, inrichtingsplan en mogelijk ontgrondingsvergunningen.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om de activiteit dagbouwminen, met inbegrip van de winning van oppervlaktedelfstoffen uit de landbodem, en landinrichtingsproject. Daarom wordt een gecombineerd plan-/project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluiten

Provinciale Staten.

Initiatiefnemer besluiten

Gedeputeerde Staten.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

Het bevoegd gezag heeft de Commissie niet in de gelegenheid gesteld om zienswijzen en adviezen bij haar advies te betrekken.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3286](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

